

DELO

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino

Leto XXX. - Štev. 6

TRST - 4. maja 1979

200 lir

• Okrepiti KPI pomeni ojačiti enotnost levice, ki sama lahko prisili demokristjansko vodstvo k pameti

• Okrepiti KPI pomeni ojačiti učinkovito borbo proti terorizmu

Cilj junijskih političnih volitev

KOMUNISTI H KRMILU DRŽAVE

**Povečana moč KPI pomeni krepitev boja naše manjšine za svoje pravice
Poziv Slovincem, naj podprejo naše kandidate**

O pomenu evropskih volitev smo že pisali, vsakomur pa je jasno, da italijanske državnozbornske volitve prej ko slej burijo duhove, saj bodo gotovo med najbolj kočljivimi, kar jih pomni vsa zgodovina poveljne Italije.

Parlament, ki ga je predsednik republike Pertini bil prisiljen razpustiti, je bil izvoljen 20. junija 1976. Trajal je torej ničla tri leta, nekaj več kot polovico mandata. Vsi vemo zakaj je bil razpuščen in zakaj so bile razpisane predčasne politične volitve. Z eno besedo bi lahko rekli, da nosi za to izbiro glavno odgovornost KD, ki ni marala sodelovanja komunistov pri vodenju države, istočasno pa ni bila sama sposobna zbrati okoli sebe ustreznega zavezništva drugih političnih strank.

Komunisti smo na prejšnjih parlamentarnih volitvah 20. junija 1976 prejeli preveč in premalo glasov obenem. Preveč jih je bilo, da bi še naprej ostajali v opoziciji, ne da bi kljub temu nosili odgovornosti za dogajanje v državi, premalo pa, da bi lahko vsilili svojo prisotnost pri krmilu države.

Svojo pridobljeno moč, ki je rasla iz zaupanja širokih ljudskih slojev, smo izkoristili predvsem v splošno dobrobit in se pri tem nismo pretirano ozirali na lastne strankarske interese. Nasprotno, čeprav KPI ni bila stranka relativne ali absolutne večine, nismo si pomišljali svojih strankarskih interesov utišati, če je šlo za višje družbene koristi. Kdor objektivno presoja zadržanje KPI in KD v zadnjih treh letih bo moral priznati, da je

KD obdržala v svojih rokah večji del oblasti in njene vzvode obračala v svojo strankarsko korist. V imenu te koristi si ni pomišljala kršiti sporazumov in škodovati celotni družbi. "Prvo je oblast", je bilo in ostaja demokristjansko geslo, tudi v sedanji volilni kampanji.

Drugače smo ravnali komunisti, ki smo čutili splošno družbeno odgovornost v boju proti krizi in za zaščito demokratične republike pred napadi terorizma. Nismo si pomišljali nadaljevati po tej poti tudi tedaj, ko nam je postalo jasno, da smo zaradi odgovorne politike žrtvovali tudi svoje strankarske koristi in zabeležili maja lani padec na upravnih volitvah.

Vendar ima tudi naša potrpežljivost določene meje. Spet niso bile to meje

(Nadaljevanje na 2. in 3. strani)

Prvomajski delavski shod v Trstu, ki so ga priredile sindikalne organizacije. Glavni govornik je bil tajnik federacije CGIL-CISL-UIL Garavini. V slovenščini je govoril Livij Valenčič (Na sliki delni pogled na udeležene shoda na Goldonijevem trgu)

Kandidati KPI

Senat

Volilno okrožje Gorica

BACICCHI SILVANO, dosedanji senator, predsednik kontrolne komisije KPI Furlanije-Juljske krajine

Volilno okrožje Trst I.

SPADARO STELIO, pokrajinski odbornik v Trstu

Volilno okrožje Trst II.

GHERBEZ GABRIELA, dosedanja senatorka

Volilno okrožje Čedad

CONTIN CARMELO, član pokrajinskega sveta v Vidmu

Volilno okrožje Tolmeč

CADORINI SERGIO, primarij pediatrije bolnišnice v Gemoni

Volilno okrožje Videm

DE PAOLIS GIUSEPPE, podžupan občine Codroipo, predsednik kontrolne komisije KPI v Vidmu

Poslanska zbornica

Volilno okrožje Videm - Belluno - Gorica - Pordenone

1. BARACCETTI ARNALDO, dosedanji poslanec
2. CINELLI CIGANOTTO GIULIANA, občinska odbornica v S. Vito al Tagliamento
3. CIOTTI DINO, župan v Pieve di Cadore
4. COLOMBA GIULIO, dosedanji poslanec
5. DE NARDIN GIOVANNI, tehnik v podjetju Zanussi
6. DE PIERO BARBINA AUGUSTA, članica občinskega sveta v Vidmu
7. GRANZOTTO GIORGIO, odvetnik
8. MANICHINO LORENZO, bivši poslanec iz Gorice
9. MIGLIORINI GIOVANNI, bivši poslanec
10. MISERINI RENATO, tajnik združenja furlanskih izseljencev v Luksemburgu
11. PAGURA ANTONIO, vodja potrošne zadrage v Morgomeduna
12. PUNTIN AURELIO, sekretar sekcije KPI v Italcantieri
13. SPACAL BORUT, zdravnik, član pokrajinskega sveta v Gorici

Volilno okrožje Trst

1. CUFFARO ANTONINO, dosedanji poslanec, sekretar deželne komisije KPI Furlanije-Juljske krajine
2. BUDIN MILOŠ, profesor, predsednik Kraške gorske skupnosti
3. NICOLINI PAOLO, delavec v arzenalu San Marco, pokrajinski odbornik v Trstu
4. PACOR ESTER, tajnica deželne zveze UDI, članica pokrajinskega sveta v Trstu

KANDIDATI ZA EVROPSKI PARLAMENT

Nosilec liste KPI za evropske volitve v deželah severovzhodne Italije je poslanka JOTTI NILDE, med kandidati pa so: LIZZERO MARIO, bivši poslanec iz Vidma, PETRICIG PAVEL, član pokrajinskega sveta v Vidmu, kulturni in politični delavec v Slovenski Benečiji, VIDALI VITTORIO, bivši senator.

(Nadaljevanje s 1. strani)

naših koristi, pač pa širših družbenih interesov. Razbili smo vladno večino v trenutku, ko je bilo že vsakomur jasno, da KD ne namerava spoštovati podpisanih sporazumov in ko se drugim strankam ni več dalo pritiskati nanjo, naj to stori. Druge manjše stranke so namreč že računale na možnost nove, levsredinske večine, ki naj bi komuniste vrgla iz igre.

KPI ni nikoli podrejena nikomur. Tudi ni bila podrejena KD in Andreottijevi vladi. Ko ta vlada ni spoštovala danih obvez, je morala pasti, četudi je to pomenilo razpust parlamenta in nove volitve.

Mi smo predlagali oblikovanje nove enotne demokratične vlade, a je KD to zavrnila strogo po načelu, da je njena oblast prva, šele nato pridejo splošni družbeni interesi. Tedaj smo sami vztrajali pri tem predlogu, medtem ko se je PSI kaj hitro in rade volje vdala demokrščanskemu izsiljevanju, najbrž v upanju, da bo tako hitreje zlezla do ministrskih stolčkov.

Tako smo torej pred volitvami. Najbolje je račune KD povedal senator Fanfani v razgovoru s časnikarji turinskega dnevnika. Tako nekako modruje Fanfani: "temeljno vprašanje teh volitev je, ali bo KPI vstopila v vladno, ali pa ne. KD tega ne mara". Zato Fanfani upa da se bo KD na volitvah okrepila (vsaj 42-43%), da se bo KPI ošibila in da se bo na njen račun okrepila socialistična stranka. "Oba zmagovalca bosta lahko tedaj naredila nekaj koristnega", je zaključil Fanfani in poudaril, "na misli na morebitno vladno koalicio med KD in PSI ter manjšimi laičnimi strankami, medtem ko bi KPI morala poražena ostati v opoziciji.

Naša logika je povsem nasprotna Fanfanijevi. Prepričani smo, da je rešitev zgodovinskih družbenih in gospodarskih problemov Italije odvisna od čimvečje enotnosti demokratičnih sil in torej sodelovanja komunistov pri vodenju države. Na zadnjih parlamentarnih volitvah je KPI prejela premalo glasov, da bi lahko odbila nasprotovanje drugih sil in vstopila v vladno. Zato potrebujemo več glasov, kajti močnejša KPI in šibkejša KD sta pogoja za demokratično spremembo sistema oblasti v Italiji. Ošibiti KD pomeni dopovedati tej stranki, da nima absolutnega monopola nad državo in gospodarstvom. Okrepiti KPI pa pomeni predvsem ojačati enotnost leveice, ki sama lahko prisili demokristjane k pameti. Mi sicer upamo, da se bo na volitvah okrepila tudi PSI, vendar ne na naš račun, kajti moč leveice bi se v tem primeru ne povečala. Prav nasprotno, dvournost politike socialističnih voditeljev daje dokaj jasno razumeti, da bi v tem primeru PSI imela dober "alibi" za razbitje dosedanje politike narodne solidarnosti in ponovno zbližanje s KD pa znanem Fanfanijevem receptu. Ni niti naključje, da Fanfani in drugi predstavniki demokrščanske oholosti vztrajno ponujajo socialistom tudi predsedstvo nove vlade. Seveda pod tihim pogojem, da ohrani KD sama vso oblast v ključnih vejah države in gospodarstva.

Socialistični voditelji v predvolilni kampanji nočejo povedati, kakšno rešitev predlagajo za izhod iz krize. Niti nočejo

povedati, ali so pripravljeni zagovarjati zahtevo o enotnem vstopu celotne levice (KPI in PSI) v vlado. Craxijeva teza o "tretji sili" in boju proti "velikim strankam" pa predstavlja zgolj poskus ošibitve KPI, kar so v letih pozabljenega levega centra primerjali z "stranko v hladilniku".

V naših krajih so stvari celo bolj zapletene, čeprav ne smemo dovoliti, da bi krajevna stvarnost zasenčila vsedravnih pomen volitev.

Vemo, da v Trstu poteka oster spopad med silami napredka in reakcije, ki se uteleša v desničarski in šovinistični stranki "melonov". V tem spopadu ni mesta za sile, ki mislijo, da lahko ostanejo nevtralne ali skrite v senci. Vsakomur je tudi jasno, da smo komunisti glavna tarča reakcije in da smo na okopu v prvi bojni vrsti. Morda bomo zaradi doslednosti pri boju za narodnostne pravice Slovencev izgubili nekaj glasov med tržaškim meščanstvom, a se tega ne bojimo, pričakujemo pa da bodo tokrat vsi Slovenci, ne glede na svoje ideološke ali strankarske opredelitve, podprli komunistično listo in ji tako izpričali priznanje ter solidarnost njenim kandidatom.

Tu mislimo naprimer na potrebno solidarnost s tovarišico Jelko Gerbec, ki je zadnje mesece doživela pravo kampanjo osebnega linčanja.

Vsi vemo, da so šoviniisti v njeni osebi napadali najvidnejšega prestavnika slovenske narodne skupnosti v Italiji. Zato pa mislimo, da zasluži Jelka Gerbec splošno solidarnost, da bo lahko še

odločneje in glasneje nadaljevala svoj boj v senatu.

Na evropskih volitvah kandidira KPI beneškega Slovenca tovariša Pavla Petričiča. Gre za prestavnika najšibkejšega dela naše manjšine, kjer prav tako kot v Trstu poteka ostra šovinistična kampanja zanikanja stvarnosti slovenske manjšine. Goriške in tržaške Slovence pozivamo, naj z glasom komunistu Petričiču izpričajo solidarnost ogroženi Benečiji in tako potrdijo načelo, kateremu se ne moremo odpovedati, da je slovenska manjšina v Italiji strnjena in enotna in ne dopušča, da bi jo delili na kategorije glede na pokrajino ali raven zaščite.

Prav zato tudi iskreno zaskrbljeni obsojamo poskus "Slovenske skupnosti", ki sprejema zavezništvo s Furlanskim gibanjem, čeprav je njihov cilj predvsem razbitje enotnosti dežele Furlanije-Juljske krajine. V takem primeru bi Slovenci bili razrezani na dvoje, beneški Slovenci bi ostali dokončno odrezani od ostalih. Prav tako ne razumemo socialističnega slepomišljenja o tem problemu, saj PSI zagovarja ponekod enotnost, drugje pa razbitje dežele.

Tudi ne moremo razumeti skrupulanih list, kot je limanica plezajočega leva "Union valdotaine", ki v naših krajih predstavlja bodi slovenske kandidate iz vrst SSK, kot tudi predstavnika tržaških indipeendentistov, ki je zvest zaveznik melonarske uprave v tržaški občini.

Za nas velja geslo, da je vsak glas oddan MF ali UV v bistvu glas manj za

stranke, ki so v praksi dokazale, da zagovarjajo koristi Slovencev tudi v težkih trenutkih. In to je predvsem KPI.

V Trstu in deželi je eno izmed najaktualnejših vprašanj prav izglasovanje zakonske zaščite naših pravic. Sil, ki temu nasprotujejo, ne manjka. Prav zato pa težimo Slovenci k temu, da podpremo KPI, ki edina brez oklevanja kljubuje nasprotnikom zaščite naše manjšine. So pač trenutki, ko moramo izbirati zelo tenkočutno. Gorje nam, če bi idejne presodke postavili pred interesom naše skupnosti. V tem primeru bi morda zadovoljili (trenutno) svojo vest, škodovali pa bi boju naše narodnosti za lastni obstoj. Ob tej ugotovitvi bi se morali zamisliti predvsem voditelji SSK, pa tudi nekateri socialisti, ki si ne pomišljajo in bi morda izgubili tudi slovenske glasove, če bi v zameno dobili podporo tržaških radikalcev, ki so ves svoj obstoj posvetili hlapčevanju Cecovinijevim melonom in ščuvanju zapeljanih množic proti izvajanju osimskih sporazumov. Tega, seveda, slovenski socialisti ne morejo trpeti in mi jih razumemo.

V tej volilni kampanji velja za nas predvsem poziv k preudarni izbiri glasu in preferenc. Dobro premislimo in se vprašajmo, kakšne bodo posledice naše izbire za boj naše narod. manjšine. Prepričani smo, da bo vsak ugotovil, da se v vseh treh primerih odgovor glasi: izplača se podpora komunistom.

Stojan Spetič

SPOŠTOVATI SPORAZUME

Če krščanska demokracija ne bo spoštovala sprejetih obveznosti bo odgovorna tudi za morebitno prenehanje sporazuma na deželni ravni

"Če krščanska demokracija ne bo spoštovala obveznosti za obnovo in razvoj si bo naložila odgovornost za razbitje sodelovanja". Tako poudarja izvršni komite KPI Furlanije-Juljske in dodaja, da naj se "v času, kot je bilo dogovorjeno, izvaja program".

Deželno vodstvo partije je proučilo obstoječi politični položaj v deželi z posebnim ozirom na izvajanje dogovorjenih programov, ki so omogočili ustanovitev obstoječe večine na deželni ravni. Ugotovilo je tudi, da je sedanji položaj zelo nejasen. Dejavnost deželne uprave je nenačrtna. Posamezna odborništva ne delajo smotno, dela vsako zase, zaradi česar nimajo v vidiku globalnih problemov celotne dežele.

Komunisti ugotavljajo, da so bili v prvi fazi sedanjega mandata storjeni nekateri premiki v smeri preusmeritve deželne politike ter hitrejšega reševanja perečih problemov, začeni z obnovo od potresa porušeni področji Furlanije. Kazalo je tudi, da se ne bo ponavljalo zavlačevanje, da bodo po hitrejšem postopku izdelani razvojni načrti ob sodelovanju krajevnih ustanov, sindikalnih organizacij, gospodarstvenikov ter kulturno-socialnih delavnikov.

Sprejem predlogov komunistov in socialistov je pripeljal do tega, da je bil proračun za leto 1979, z nekaterimi popravki, sprejet. Ustanovljen je bil globalni sklad, namenjen gospodarskemu razvoju. Odobreni so bili nekateri dekreti, ki naj pospešijo obnovo. Sklenjeno je bilo tudi, da bo pri obnovi porušeni področji imela prednost gradnja stanovanjskih hiš. Deželna vlada Furlanije-Juljske krajine se je tudi obvezala, da bo spremenila strukturo in funkcijo deželnega sekretariata ter ga prilagodila potrebam občin. Vse to je kazalo, da obstoja možnost preokreta v vodenju javnih zadev, da bo odpravljen klientelizem, da se ne bo ponavljalo drobljenje sredstev.

Toda po vseh teh pozitivnih začetnih znamenjih je enobarvni demokristjanski deželni odbor začel kazati, da ne zna ali da ne more pristopiti k uresničevanju sprejetih sklepov in nalog in ponovno se je začelo odlašanje; ponovno je prišlo do neupravičenih zakasnitev. Z drugimi besedami povedano, nadaljuje se stara praksa. Deželni odbor ni pristopil niti k reorganizaciji sekretariata in izogiba se uveljavitvi novih odnosov s krajevnimi upravami. Ni pristopil niti k reševanju

problemov, ki so življenjskega pomena za prebivalce dežele.

Toda to še ni vse. Dvournje demokristjanske politike sega tudi na druga področja. Tako npr. velja opozoriti, da se sedanja občinska uprava v Trstu "drži pokoncu" po zaslugi demokristjanske politike, čeprav ta uprava zagovarja politiko, ki nasprotuje programom dežele in osimskim sporazumom.

Deželno vodstvo KPI poziva krščansko demokracijo, naj menja sedanjo pot, naj izpolnjuje sprejete obveznosti, naj se izogne poskusom razbitja sporazumov. Obnoviti je treba sodelovanje med vsemi strankami, ki sestavljajo večino na deželni ravni; sprejeti je treba popravke zakonov za obnovo na področjih, ki jih je potres opustošil; takoj je treba pristopiti k gradnji stanovanjskih hiš za tiste, ki še stanujejo v zasilnih barakah; prenoviti je treba deželni sekretariat tudi zaradi tesnejšega sodelovanja s krajevnimi ustanovami. V nasprotnem primeru, kot je rečeno na samem začetku tega zapisa, si bo krščanska demokracija naprtla resno odgovornost za razbitje večine in torej za posledice, ki bi temu sledile.

Komunisti in evropsko delavsko gibanje pred velikimi problemi človeštva

Za novi internacionalizem

Petnajsti kongres KPI, ki je bil v Rimu od 30. marca do 3. aprila, se je končal z izvolitvijo vodilnih organov, ki so potrdili Luigija Longa in Enrica Berlinguerja kot predsednika in generalnega sekretarja partije. Kongres je skupaj z Berlinguerjevimi poročili in sklepi sprejel zelo pomembne dokumente: teze, program evropskih volitev in nov statut.

Po neizogibni pozornosti, ki jo je tisk posvečal intervencijam, raznovrstnosti ocen ter poudarjanju tega ali onega vprašanja — pozornosti, ki so jo včasih motili tudi nekateri predsodki, kot na primer takrat, ko so hoteli za vsako ceno izreči sodbo: ponesrečen kongres, zakrknjena partija, vase zaprti komunisti itd. — se bo zadaj morda našel čas za pravilnejše razmišljanje o celotnih dogodkih, o vseh izraženih stališčih, o vseh dokumentih, ki so jih sprejeli na kongresu. To je zelo obsežen material, ki zajema skoraj celotno paleto najbolj perečih političnih vprašanj in ki zasluži analizo.

Kongres gotovo ni bil v lahkem trenutku. Zbornice so se razpustile med njegovim razvojem. Vprašanje politike enotnosti se je pojavljalo v vsej ostrini, potem ko se je povečala italijanska kriza in je prišlo do spremembe v razmerju sil z 20. junija ter do prizadevanj, da bi politična razmerja med strankami razvili v nove smeri, ko so se konkretizirale v oblikovanju nove večine, nato pa do padca te večine. Kongres je bil zelo polemičen do krščanske demokracije in je osvetlil njeno odgovornost. Navezal je tudi pogovore z Italijansko socialistično stranko, pri čemer ni manjkalo kritike, vendar z uveljavljanjem vrednosti enotne leve. Nujno je bilo potrebno preiti v opozicijo, da ne bi odpadla že sama možnost politike narodne enotnosti: takšna je bila ocena o zadnjih dogodkih, ki so pretrgali sodelovanje večine. KPI zahteva, da postane v polni meri vladna sila, in vnovič predlaga politiko enotnosti: to je bila politična srž kongresne razprave, s katero bo partija nastopala pred bližnjimi volitvami.

Toda ta bližina, ki ima že zaradi nastale situacije same težke in dramatične espekto, ni mogla izriniti s kongresa velikih vprašanj — ki na splošno obravnavajo krizo in mednarodne probleme — katere je KPI obravnavala z lastnih stališč, in ki so naletela na velik odmev. Pri tem je bilo opaziti tudi zelo pomemben razvoj. Iz tega je izhajalo Berlinguerjevo poročilo, sklepi so bili v veliki meri posvečeni tem vprašanjem, pa tudi same teze so podale svojo oceno o splošnem, svetovnem gledanju na probleme, ki so danes odprti.

Berlinguerjevo poročilo je z velikim poudarkom vnovič postavilo vprašanje miru in usode človeštva: "Današnji svet je bolj povezan, kot je bil včeraj, in sicer zaradi nekaterih temeljnih vprašanj, vprašanj življenja in smrti, ki so skupna vsem državam in vsemu človeštvu. Razen tega

je današnji svet enotnejši zaradi novih vezi medsebojne odvisnosti in medsebojnega vpliva: na področju gospodarstva, raziskovanja, znanstvenih, energetskih in vesoljskih pridobitev ter na področju medicine; na področju informiranja, ki je dobilo nov in odločilen pomen; na področju navad. Mir je nedeljiv. Nedeljiva sta tudi razvoj in svoboda vseh ljudstev. Nedeljiva je usoda človeštva. Nad vsemi problemi pa je problem ohranitve miru in rešitve človeštva".

Ko *Popolo*, pa tudi *Avanti!*, pišeta o "moskovski senci" ali o preprosti "ponovni navezavi stikov z ZSSR", nadaljuje ta polemiko, ki je popolnoma pod predlogom, podanim na kongresu. Naše razmišljanje je bilo v resnici zelo kompleksno. Izhaja namreč iz ugotovitve, da je naše stoletje stoletje dviganja novih razredov, novih ljudstev, novih narodov. "Kriza kapitalizma in imperializma" se kaže predvsem v krizi reda in ravnotežja na svetu. Od tam izvira tudi sodba o zgodovinskem pomenu socialistične oktobrske revolucije. Če pravimo, da je "odprla nove poti", to ne pomeni samo diplomatske potrditve, marveč ugotovitev dejstva, ki nikakor ne onemogoča videti tudi vseh nasprotij, ki jih je revolucionarni proces prinesel s seboj, med drugim tudi krizo tistega dela sveta, ki ga običajno zajemamo z izrazom "socialistični tabor" in za katerega je posebno značilno dolgotrajno nasprotje med Kitajsko in Sovjetsko zvezo. Tudi to se močno odraža v "splošni krizi sveta", ki je danes v bistvu *kriza popuščanja nape-tosti*, ter v razvoju *novih velikih planetarnih nasprotij* v neobičajnih smereh in oblikah — šem spadajo nerazvitost, ropanje naravnih bogastev, lakota, energija, okolje — ki utegnejo postaviti v močno ponižujočih oblikah razmerje človek-človek in razmerje človek-narava.

Takšen način gledanja, ki ima le malo primerov v italijanski politični panorami, je tipično togliatovski. Tudi v obdobjih, ki so bila najbolj zaprta za sporazumevanje in za enotne poglede, ki bi temeljili na poznavanju temeljnih vprašanj sveta, je KPI vnovič poiskala to gledišče, kot dokazuje celotno politično delovanje v obdobju izgradnje republike in pozneje, zlasti po letu 1953-54, v obdobju premaganja hladne vojne in vzpostavljanju novih mednarodnih odnosov.

Danes prihajajo vedno novi razlogi za utemeljevanje takšne koncepcije. Iz tega se poraja polemika proti tistim, ki s centimetri merijo oddaljenost od ZSSR in po tem ocenjujejo "odvisnost" in "avtonomijo" v mednarodnih odnosih. Vprašanje, h kateremu se pogosto zatekajo — v drugih partijah, pa tudi v teoretični in kulturni razpravi — pa zadeva možnost učinkovitega vplivanja na skupek teh svetovnih odnosov, ki danes doživljajo hudo krizo.

Zdaj pa je 15. kongres KPI postavil v središče problem "novega interna-

cionalizma". Vedno vnovič se je postavljalo vprašanje: Kaj to pomeni? Zakaj "internationalizem"? V čem je "novost"? Povzemimo tisti del Berlinguerjevih zaključkov, ki govorijo ravno o tem "Govorili smo o novem internacionalizmu; v čem je novost? V tem, če postavimo na prvo mesto — kot je naša dolžnost — našo zaskrbljenost in zaskrbljenost vseh Italijanov, moških in žensk iz vseh delov sveta, potrebo, da se izognemo atomski katastrofi, ki kot nevarnost še nikakor ni odpravljena, če postavimo na dnevni red potrebo, da odpravimo številna vojna žarišča na svetu, da zmanjšamo oborožitev, če trdimo, da je ohranitev miru tesno povezana z reševanjem velikih problemov današnjega človeštva, med katerimi je na prvem mestu odprava nerazvitih območij, območij, kjer vladajo lakota, žeja, revščina, nalezljive bolezni, nepismenost; če je vse to res, potem je nujno, da vse sile, ki se zavedajo teh problemov in bi jih hotele rešiti — pri tem gre za komuniste, socialistične in socialdemokratske stranke, za gibanja narodne osvoboditve, pa naj so na oblasti ali ne, pa tudi za tokove in organizacije z najrazličnejšimi idealnimi inspiracijami — poiščejo način, kako bi se lotile akcije, ki bi imela vsaj nekaj skupnih potez in bi pripeljala do ciljev, ki imajo pred seboj mir, miroljubno sožitje, pojmovano dinamično in usmerjeno k sodelovanju, k ustvarjanju novega in pravičnega mednarodnega gospodarskega reda".

Kongresna razprava je potrdila prav to, da je treba okrepiti te elemente splošne vizije, ki so plod vse globljega razmišljanja in političnega delovanja italijanskih komunistov. To so elementi, ki jih ni mogoče enačiti z nekakšno interno dinamiko ideologij. Vztrajnost, s katero je na primer PSI poskušala v zadnjih letih, pa tudi na tem kongresu, *razširiti ideološko področje*, je predstavilo skoraj na območje čistega kulturnega boja (revizija, prestavitev obsodbe, odklanjanje, zavračanje) razpravo o strukturalnih aspektih realnosti, ki ravno kot takšni danes odločajo, in sicer ne o kakšni lokalni ali regionalni prednosti, marveč o svetovnih usodah, o razmerju med silami, o hegemonističnih blokadih.

Kongres je pokazal možnost različnih stopenj političnega vplivanja na obstoječa razmerja. Sem spadajo italijanska zunanja politika, aktivna vloga Evrope (ki z bližnjimi parlamentarnimi volitvami povečuje potencialne instrumente za samostojno iniciativo), funkcija — velikankega demokratičnega in revolucionarnega pomena — delavskega gibanja v zahodni Evropi, ki lahko postane gonilna in vodilna sila pri graditvi demokratične, skupnostne, napredne in miroljubne Evrope, ki se giblje v smeri, socializma".

Mar ni temeljna Marxova ideja misel o spreminjanju vodilnih razredov ravno na območjih najmočnejšega razvoja

proizvodnih sil in najbolj zapletenih proizvodnih odnosov? Misel o svetovni revolucionarni funkciji tega razreda — statistično silno majhnega v razmerju do celotnega človeštva — ki se je izoblikoval kot podrejen in izkoriščen razred, v razmerah kapitalistično-meščanskega industrializma?

Petnajsti kongres KPI vnovič postavlja to idejo o pomembnosti *zahodnoevropskega delavskega gibanja*, o boju, o graditvi socializma, ki je po njegovem mnenju najpomembnejši, in ki naj bi se uresničil — kot pravijo teze, češ, da je tako odločil evrokomunizem — ob polnem razmahu demokracije in vseh svoboščin.

Gre namreč za *tretjo pot*, ki je tako utemeljena in pojasnjena predvsem na podlagi obstoječe stvarnosti. V uvodu je Berlinguer v zvezi z najbolj znanimi in najbolj obravnavanimi stvarnimi na čisto političnem področju dodal zgodovinski pogled na izvor *političnega pluralizma v delavskem gibanju*: na "prvo fazo" zgodovinskega razvoja socializma, povezano z izkušnjami druge internacionale, socialističnimi in socialdemokratskimi strankami, ki so se pojavile ob koncu 19. stoletja, v fazi, ki je prišla v dramatično

krizo s prvo svetovno vojno; in na "drugo fazo", ki se je odprla z rusko revolucijo, zaznamovano z Leninovim delom, ki je pripeljala do silnega zgodovinskega razvoja, pa tudi do nacionalnih rezultatov, ki se nam zdijo danes nesprejemljivi kot modeli.

Od tod izhaja nujnost, da se svetovni revolucionarni proces usmeri na nove poti in da se ga obogati z izkušnjami, ki prihajajo tudi iz te zgodovine. Pokazali so se novi protagonisti. Predvsem Kitajska, o kateri je bila na kongresu izrečena sodba, kolikor mogoče utemeljena z dejstvi. In vse dežele, ljudstva, gibanja, ki so zrušila stari kolonialni red. Vprašanje, ki je bilo postavljeno zelo odločno, je bilo ravno vprašanje Zahoda in Evrope v aktivnem spreminjanju sveta. In v novem položaju, ki naj bi ga zavzelo delavsko gibanje v prizadevanju, ki naj bi ga zavzelo delavsko gibanje v prizadevanju, da bi obnovilo vse manjkajoče vezi v odnosih med demokracijo in socializmom, bi lahko nastala enotnost različnim komponent. Obveznost, s katero je Komunistična partija Italije vodila in sklenila svoj 15. kongres, je ravno to.

"RINASCITA" - Fabio Mussi

Ustaviti terorizem!

Skupina teroristov je v četrtek zjutraj vdrla v sedež pokrajinskega vodstva krščanske demokracije v Rimu in izvedla atentat. Takoj za tem je prišla na kraj policija in prišlo je do spopada s teroristi. En policist je padel, dva pa sta težko ranjena. Teroristi so pobegnili. Atentat kaže, da je bil načrt "dobro pripravljen" in da torej teroristi prihajajo iz tako imenovane "faze oboroženega miru" v fazo mestne gverile.

Ko je bila objavljena gornja vest je bil naš list že pripravljen za tisk. Zato ne moremo dogodku nameniti mesta in prostora, ki ga zasluži.

Ponovno je bil torej izveden ogaben zločin, atentat s temnimi in izzivalnimi nameni. Ponovno je bila prelita kri in vsa demokratična javnost v državi je vznemirjena.

Terorizem je treba ustaviti. Tudi za to je nujno potrebna mobilizacija vseh demokratičnih sil.

Ob 60-letnici ustanovitve Komunistične partije Jugoslavije

Ustanovitev Komunistične stranke v Sloveniji

Prva svetovna vojna je povzročila premike, ki so v marsičem spremenili tedanjo družbeno podobo sveta. Imperialistični spopad vele-sil v boju za kolonije in novo delitev sveta ni bil v interesu socialno in nacionalno zatiranih delovnih množic. Poslabšale so se že tako težke življenjske razmere, ljudstvo je bilo naveličano vojne, ogromno je bilo žrtev, velika materialna škoda.

Položaj v evropskih državah je zato postajal vse bolj revolucionaren. Socialdemokratske stranke so se kompromitirale s politiko neupiranja vojni, ko so (z izjemo ruske in srbske) glasovale za vojne kredite, to je s politiko proti sklepom II. internacionale. Socialna demokracija ni hotela izkoristiti revolucionarnega položaja v času ob koncu svetovne vojne. V njenih vrstah se je začela diferenciacija na desne, ki so zagovarjali dotedanjo politiko, in leve, ki so ji nasprotovali in so bili odločno za revolucionarno pot.

Ruski socialisti so leta 1917. ustanovili prvo socialistično državo na svetu. Vpliv oktobrske revolucije se je naglo širil: izbruhnile so revolucije v Nemčiji, Madžarski ter vrsta uporov manjšega obsega. Na Leninovo pobudo je bila ustanovljena marca 1919. III. internacionala, ki je združevala nastale ko-

munistične partije ter spodbujala razredni boj.

Ob koncu prve svetovne vojne se je spremenila tudi politična podoba Balkanskega polotoka. Iz propadle Avstro-Ogrske, nekdanje ječe narodov, so nastale nove samostojne državne tvorbe. Uresničila se je dolgoletna težnja jugoslovanskih narodov po zedinjenju v skupno državo. Jugoslavija je nastajala v času revolucionarnega vrenja in ostrih razrednih konfliktov. Buržoazija nove države je težila k odstranitvi nevarnosti revolucionarnega gibanja in po okrepitvi oblasti. Namesto da bi svoje sile usmerila v boj za pravičnejše meje z Avstrijo in Italijo, je pošiljala nad delavce in kmete vojsko in s silo dušila revolucionarne izbruhe.

Kongres zedinjenja

V Beogradu je bil od 20.–23. aprila 1919 kongres zedinjenja socialdemokratskih strank, ki se ga niso udeležili predstavniki slovenske socialdemokracije. Na kongresu so sklenili, da se bo nova enotna stranka jugoslovanskega delavskega razreda imenovala Socialistična delavska stranka Jugoslavije (komunistov). V njenem programu je bilo poudarjeno, da ne bo sodelovala z buržoazijo, sprejela je revolucionarno usmerjenost in se pridružila III. internacionali (Komunistični).

Slovenski narod se je ob koncu vojne znašel v novi državi sicer združen z drugimi jugoslovanskimi narodi, vendar brez precejšnjega dela rojakov, ki so ostali pod Avstrijo,

Italijo in Madžarsko. Slovenska buržoazija se je prav tako kot jugoslovanska bala revolucionarnih nastopov delavcev in kmetov ter v bistvu obdržala avstrijski upravni in policijski aparat, njen poglavitni varuh pa je postala zmagovita srbska vojska.

Revolucionarno vrenje v Sloveniji

V Sloveniji so se vrstili delavski nemiri, stavke, zborovanja, upirali so se tudi kmetje. Vračali so se udeleženci oktobrske revolucije in nezadovoljni vojaki. V ospredje je prihajal razredni konflikt. Slovenska socialna demokracija ni prilagodila svojega programa novemu položaju, ni delovala v skladu s težnjami in zahtevami slovenskega proletariata. Zrela revolucionarna situacija ni imela organizirane revolucionarne vodilne sile, ki bi usmerjala boj s kapitalističnim razredom. Takratno vodstvo socialne demokracije je šlo drugo pot, sprejelo je sodelovanje z razrednim nasprotnikom. Tako sta bila v narodnem svetu za Slovenijo tudi dva njena voditelja Anton Kristan in Albin Prepeluh, Kristan je bil celo minister v kraljevi vladi v Beogradu. To je pomenilo izdajo interesov delavskega razreda. 10. maja 1919 so se socialdemokrati z liberalci in klerikalci celo sporazumeli, »naj prenehajo strankarski boji v časopisu, na shodih...«, naj se opusti vse, »kar bi rušilo narodno in državno enotnost Srbov, Hrvatov in Slovencev«. Slovenska socialdemokratska stranka se je vse bolj usmerjala v konzume, bolniške blagajne, v praktični, premalo borbena sindikalno delo.

Slovensko delavstvo pa je postajalo vse bolj revolucionarno, vse več sil v stranki se ni strinjalo s politiko vodstva ter je vse glasneje zahtevalo revolucionarno prekinitve sodelovanja z buržoazijo. Na izredni konferenci Jugoslovanske socialnodemokratske stranke 13. aprila 1919 v Ljubljani so sklenili opozicijo Antona Kristana in Albina Prepeluha iz deželne vlade za Slovenijo, vendar tega sklepa nista upoštevala.

Delavci v Sloveniji so svojo revolucionarno zavest in proletarsko solidarnost pokazali s stavko 2. in 21. julija 1919, ko so po vsem svetu stavkali v znak podpore oktobrski in madžarski revoluciji, ki ju je ogrožala svetovna reakcija.

Opozicija v JSDS

Opozicija v JSDS se je vse bolj krepila, a se je hotela ogniti razkolu. Želela je, da bi se vsa stranka združila s SDOJ ter sprejela njen revolucionarni program in se odrekla ministerializmu. Anton Kristan je s svojimi manevri in delovanjem uspel odložiti strankin kongres na november 1919 ter onemogočiti udeležbo na njem vodilnim osebnostim iz vrst opozicije. Zato ta kongres ni uspel rešiti bistvenih vprašanj o delovanju socialdemokratske stranke v Sloveniji. To je povzročilo še večje ogorčenje vseh naprednih sil v stranki.

Ustanovitev Delavske socialistične stranke

Prve mesece leta 1920. se je položaj delavskega razreda še poslabšal, vrstile so se tudi številne stavke (na primer rudarji). Take razmere so povzročile tudi padec kraljeve vlade, v kateri je bil minister za rudarstvo in gozdarstvo Anton Kristan.

Nezadovoljstvo v stranki se je širilo v krajevne organizacije. Krajevna organizacija v Ljubljani je sprejela sklepe, v katerih se je zavzela za odpravo takratne strankine taktike oziroma politike sodelovanja v meščanski vladi; terjala je zedinjenje v enotno stranko jugoslovanskega proletariata. Na seji odbora krajevne organizacije 2. III. 1920, kateri je prisostvovalo 27 zaupnikov, so sklenili ustanoviti *Delavsko socialistično stranko za Slovenijo*, kar je pomenilo prehodno obliko na poti k združitvi s SDSJ(k). Naslednjega dne je pripravljalni odbor izdal manifest slovenskemu delavstvu, v katerem ga obvešča, da bo sklican ustanovni zbor nove stranke in bo začel izhajati tednik *»Ujedinjenje«*. Zaupniška konferenca Delavske socialistične stranke za Slovenijo 14. marca 1920 pa je sklenila sklicati ustanovni kongres Socialistične delavske stranke Jugoslavije(k) za Slovenijo.

Ustanovni kongres SDSJ(k) v Sloveniji

Ustanovni kongres je bil 11. aprila 1920 v Švicariji v Ljubljanskem Tivoliju. Udeležilo se ga je 54 delegatov, ki so zastopali 12.000 članov iz 20 organizacij (Ljubljana mesto in okolica, Trbovlje, Zagorje, Hrastnik, Jesenice, Javornik, Žirovnica, Tržič, Kranj, Ka-

mnik, Kočevje, Zidani most, Pragersko in še iz šestih drugih krajev).

Kongresa sta se udeležila kot predstavnika SDSJ(k) Filip Filipović iz Beograda in Mijo Radošević iz Zagreba ter predstavniki sindikatov.

Kongres je odprl železničar Josip Petrič, ki je tudi 1896 začel ustanovni kongres Jugoslovanske socialno demokratične stranke. Dnevni red je bil posvečen predvsem vprašanju razcepa v stranki in zedinjenju s SDSJ(k). Kongres je v imenu jugoslovanskega delavskega razreda pozdravil Filip Filipović, ki je poudaril, da sta kapitalistični in delavski razred v neizprosni nasprotju, ter pozval delavce v »nepopustljiv boj proti skupnemu sovražniku buržoaziji«.

O razkolu v stranki je spregovoril dr. Milan Lemež, ki je poudaril, da je kompromisna politika z buržoazijo doživela polom. Svoj govor je zaključil z naslednjimi besedami: »Danes se vračamo na svoje staro stališče neizprosnega boja in v tem znamenju naj poteka naš boj naprej pod zastavo III. internacionale.«

V resolucijo o zedinjenju, ki jo je prebral Josip Petrič, so bile naslednje važne ugotovitve in sklepi:

»Strankin zbor Delavske socialistične stranke za Slovenijo izjavlja, da je nepretrgan razredni boj, ki ima za cilj odstranitev kapitalističnega družbenega reda, nujen pogoj popolni zmagi socializma. V to surho je treba usmeriti vzgojevalno in organizatorično delo stranke in sploh vse njene boje predvsem za tem, da se pokaže in ojači razredno revolucionarno stališče in zavest proletariata.

Strankin zbor stoji na stališču, da je vsako sodelovanje proletariata z meščanskimi strankami ob vsakem času, še posebno pa sodelovanje v sedanji revolucionarni dobi za proletariata škodljivo in zato ga nečeloma odklanja.

Da se borbena moč proletariata poveča, smatra strankin zbor takojšno ujedinjenje s Socialistično delavsko stranko Jugoslavije (komunistov) za absolutno potrebno, vsled česar proglašča, da se smatra od danes naprej sestavni del te stranke na temelju resolucije in sklepov velikonočnega kongresa lanskega leta v Beogradu.«

Resolucijo so vsi udeleženci soglasno in navdušeni sprejeli. S tem je prenehala obstajati Delavska socialistična stranka za Slovenijo ter se je ustanovila Socialistična delavska stranka Jugoslavije (komunistov) za Slovenijo. Sprejete so bile še resolucije o agrarnem in stanovanjskem vprašanju, o tisku in statut nove stranke.

Istega dne je bil v Mariboru zbor socialne demokracije, ki ga je sklicalo desničarsko vodstvo stranke v odgovor ljubljanskemu zboru. V Mariboru so bili navzoči predstavniki krajevnih organizacij iz Celja, Maribora in Mežiške doline. Na tem zboru so tudi razpravljali o zedinjenju, vendar v ne tako radikalno kot v Ljubljani.

Zato sta se 13. aprila 1920 v Ljubljani sestali na skupni seji komisiji, izvoljeni na mariborskem oziroma ljubljanskem zboru. Podpisan je bil sporazum, da se vsi združijo s SDSJ(k), JSDS pa preneha obstajati. Kasnejši razvoj je pokazal, da se socialdemokrati niso odpovedali svojemu dotedanjemu delovanju

in so z njim nadaljevali. To je povzročilo dokončen razkol med komunisti in socialdemokrati v Sloveniji.

Pisec in poznavalec problematike tega obdobja France Klopčič opozarja, da si te enoletne zamude nastanka Komunistične stranke v Sloveniji in zedinjenja v enotno stranko delavskega razreda Jugoslavije ne smemo razlagati kot zaostajanje delavskega gibanja v Sloveniji. Podoben boj je namreč potekal tudi v vrstah socialdemokratskih strank, ki so bile že od ustanovitve v SDSJ(k).

Srečko BRIŠAR

Komunist / 20. aprila 1979

Demokratske organizacije so, kot vsako leto, tudi letos položile vence ob spominskem obeležju padlim borcem NOB, ki je vžideno na pročelju bivšega Narodnega doma pri Sv. Ivanu v Trstu. Toda venci so "motili" fašistične nestrpnosti. Zažgali so jih. Medtem, ko ogorčeni protestiramo, pričakujemo, da bodo policijske oblasti izsledile krivce

V okviru svečanosti ob poimenovanju osn. šole na Opčinah po pisatelju Francetu Bevku. SPD TABOR vabi na prireditve, ki bo v Prosvetnem domu v soboto, 5. maja, ob 20.30 s ponovitvama v nedeljo, 6. maja ob 17. uri in v ponedeljek, 7. maja ob 20.30
Marko Sosič:

FRANCE BEVK

Lepljenka o pisatelju in o njegovem delu

S pričevanji so sodelovali njegovi tovariši in soborci

Tehnično vodstvo: Viktor Sosič, Pavel Sosič;

Glasbena oprema: Drago Vremec, Igor Simonič

Kostumi: Rossana Jerjan

Asisten režije: Lidija Sosič

Scena in Režija: Marko Sosič

Šempolaj

Slovesno poimenovanje šole po Stanku Grudnu

V nedeljo, 6. maja bo v Šempolaju zelo pomembna slovesnost: krajevno osnovno šolo bodo poimenovali po junaškem partizanskem borcu-domačinu Stanku Grudnu. (Uradno je bila ta šola poimenovana že leta 1978). Ob tej priložnosti bo večja slovesnost, na kateri bodo sodelovali šolski otroci, mešani pevski zbor Igo Gruden iz Nabrežine, Tržaški partizanski pevski zbor in nabrežinska godba na pihala. Slavnostni govor bo imel tov. Dušan Furlan. Prireditve se bo začela ob 15.30.

Pripravljalni odbor je izdal posebno brošuro, odnosno knjigo (saj ima 78 strani), v kateri je prikazan doberšen del zgodovine tega kraja. O Stanku Grudnu je tov. Albin Škerk zapisal naslednje:

— Stanko Gruden je živel v Šempolaju, v devinsko - nabrežinski občini na tržanskem Krasu. Rodil se je 5. maja leta 1926 kot šesti sin revne delavske družine. Mati Ivana (Johanca) Šušteršič se je prvič poročila s Henrikom Kerševanom ter imela z njim tri otroke: Henrika, Ivanko in Otokarja. Tik pred prvo svetovno vojno ji je umrl mož ter kmalu nato še sin Henrik. Leta 1919 se je znova omožila z železničarjem Antonom Grudnom, s katerim je imela Josipa, Alberta in Stanka. Družina je stalno preživljala nesrečne dogodke. Usoda ji je bila vedno nemila.

Po težko preživeli vojni je nastali fašizem kmalu pričel preganjati revno in narodno zavedno Grudnovo družino. Očeta Antona so premestili kot železničarja v Foligno (Umbria). Zapustiti je moral svojo številno družino. Vrnil se je v domači Šempolaj komaj leta 1933 z upanjem, da se bodo njemu in družini izboljšale življenjske razmere.

Kruta usoda je nadalje preganjala Grudnovo družino. Ženo, ki je dolgo let bila občinska babica, je prav tako preganjal fašistični režim. Najprej je bila premeščena v Nabrežino, potem pa odpuščena iz službe. To je spravilo v obup, ki jo je privedel do tragične smrti. Leto kasneje, to je 1938, je za pljučnico umrl komaj osemnajstletni sin Josip, kar je še bolj pretreslo to nesrečno družino.

Stanko Gruden, ki je v enajstem letu

starosti postal sirota po materi, je tekom svojega mladega življenja prestajal številne žalostne izkušnje, ki so vplivale in oblikovale njegove vrline. Razvijal se je v značajnega, odpornega, krepkega ter bojevitega mladeniča. Kljub tolikim družinskim nezgodam je bil Stanko Gruden vesele in družabne narave. Bil je vedno preprost in pri vseh zelo priljubljen. Tudi šempolajsko okolje je odločilno vplivalo nanj, da je tudi on postal odločen in neomajen protifašistični bорец, kot jih je bilo precej v vasi.

Stanko Gruden je bil kot šolski otrok zelo marljiv in bister. Četudi ni imel sreče, da bi lahko obiskoval šolo v materinem jeziku, kar si je zelo želel, je bil vzoren učenec. Osnovno šolo je obiskoval v Šempolaju, nižjo srednjo šolo pa v Nabrežini. Po dovršeni obvezni šoli se je mladi Stanko zaposlil leta 1940 kot mehaniški vajenec v ladjedelnici (CRDA) v Trziču (Monfalcone), kjer je več let delal njegov svak Pavel Mokole iz Slivnega. Še živeči njegov delovodja Gino Bettini iz Trziča pravi, da je bil Stanko vesten, poslušen, marljiv vajenec ter prijatelj z mnogimi italijanskimi in furlanskimi delavci. Ladjedelnica je bila za Stanka tudi spopolnjevalka njegove delavske in antifašistične zavednosti. Kar dva tisoč ladjedelniških delavcev je namreč leta 1943 zapustilo delo in odšlo v partizane, kjer jih je več sto padlo.

Kruti fašistični režim, ki se je toliko zaganjal v Grudnovo družino, ni prizanesel niti mlademu Stanku. V juliju leta 1943 je bil Stanko odpeljan, kakor mnogo drugih naših fantov, v "Battaglione speciale" v mesto Aquila. Ta je bil posebna vojaška edinica, kot jih je bilo mnogo po Italiji, kjer so naši ljudje kot neoboroženi vojaki prisilno opravljali razna dela. Od tu je po razpadu italijanske vojske zbežal v septembru leta 1943 in se vrnil na domači Kras. Njegova pot ga ni vodila domov v Šempolaj, marveč naravnost v partizane, kjer sta se že bojevala njegova brata Otokar in Albert. Otokarja so Nemci ubili 11.3.1945, skupno z dvema drugima tovarišema pri Škofih na Krasu.

Še živeči Stankov brat Albert - Blisk je že v jeseni 1942 zbežal iz italijanske vojne mornarice in se pridružil prvi kraški partizanski četi, v katero so skoro istočasno vstopili še trije mladinci iz naše občine (Milko Legiša iz Cerovelj, Rado Kocman iz Slivnega in Frančko Škrk iz Trnovce - zadnja dva sta padla). Za svoj junaški prispevek v narodnoosvobodilnem boju je bil brat Albert - Blisk proglašen za narodnega heroja.

Ko je bil Stanko prve mesece svoje partizanščine dodeljen edinici Kosovelove brigade, ki je operirala po vsej Primorski, se je že hitro izkazal za hrabrega in neustrašnega borca. Zato so ga poslali v Tržaški varnostni bataljon. V tej zelo zahtevni edinici je mladi Stanko - Strela opravil številne drzne podvige ter se izkazal za pravega partizanskega heroja.

Stanko Gruden je padel v Borštu. V brošuri beremo tudi naslednje:

— 10. januarja 1944. leta so prišli nacifašisti okoli osme ure v Boršt pri Trstu in ga obkolili. Izgnali so iz hiš vse ljudi. Hišo, kjer se je nahajal partizanski bunker, so zastražili. Razbili si vse šipe, polomili so tudi nekaj vrat, pokradli so vse, kar jim je prišlo pod roke. Šele zvečer so pustili, da so se ljudje vrnili domov. Prebivalci so bili zelo prestrašeni in si niso upali nikamor niti pogledati. Komaj naslednjega jutra so izvedeli, koliko vsega hudega so nacifašisti naredili v vasi. Stanko Gruden - Strela in njegovi trije soborci so ležali mrtvi pred bunkerjem.

Šola v Šempolaju je bila poimenovana po Stanku Grudnu že leta 1945, vendar pa kasnejše oblasti tega poimenovanja niso upoštevale. Postopek za dokončno in uradno poimenovanje je trajal, lahko rečemo, dolga leta. V že omenjeni brošuri beremo tudi naslednje:

- Odločili smo se za Stanka Grudna z namenom in željo, da bi se naša šolska mladina zgledovala po tem padlem heroju, kateremu se je v strditi bitki z okupatorjem 10. januarja 1945 v Borštu pretrgala nit mladega življenja. Naj bi bil ta dan v šoli, ki nosi njegovo ime, posvečen njegovemu spominu. Zgled mladega heroja naj pripomore k oblikovanju zavednih in pogumnih mladincev.

ZA TISKOVNI SKALD DELA

Ob vpisu naročnine je Srečko Grgič prispeval 7.000 lir za sklad DELA. Iskrena hvala.

V dneh 25. april - 1. maj se ob spomenikih padlih v osvobodilnem boju vrstijo spominske svečanosti, ki jih prirejajo borčevske organizacije in krajevne demokratične občinske uprave. V Barkovljah je bila spominska svečanost na režiser SSG Marij Uršič kateri je govoril

DELO - glasilo KPI

za slovensko narodno manjšino

Direktor ALBIN ŠKERK

Ureja uredniški odbor

Odgovarja FERDI ZIDAR

Uredništvo in uprava:

Trst - Ulica Capitolina, 3

telef. 764-872, 744-047

Dopisništvo v Gorici: Ulica Locchi, 2

telef. 24-36

Poštni tekoči račun 11/7000

Letna naročnina 3.000 lir

Tisk: Tipo/offset Riva

Trst, Ulica Torrebianca, 12

PRVI MAJ V TRSTU. Slabo vreme je nekoliko oviralo tradicionalni delavski sprevod po mestnih ulicah, vendar so udeleženci vzdržali in kot vedno manifestirali svojo privrženost borbi delavskega razreda za pravice, za svetlejši jutrišnji dan. Naravno je, da je zahteva po globalni zaščiti Slovencev našla svoj odmev v mogočni delavski manifestaciji. (slika na levi)

V delavskem sprevodu, ki so ga organizirale enotne sindikalne organizacije, so bili tudi predstavniki političnega življenja (slika tu spodaj): senatorka Jelka Gerbec in predsednik deželnega sveta Mario Colli, med njima pa je tajnik Nove delavske zbornice Arturo Calabria

Mlada pokolenja sledijo zgledu starejših in v vedrem razpoloženju proslavljajo 1. maj. Gornji sliki sta bili posneti na prireditvah, ki sta jih organizirali prosvetni društvi v Križu (levo) in na Proseku.